

ЗА ПЪРВИТЕ ФРЕНСКИ ТУРИСТИ ВЪВ ВАРНА

Нови данни отпращат началото на културния туризъм във Варна към 1899 г.

От 14 септември до 11 октомври 1909 г. френското научно списание „Ревю женерал де сианс“ (Revue générale des Sciences pures et appliquées) с директор физиологът Луи Оливие, провежда своята поредна екскурзия. Тя е от Франция (Марсилия) до Турция (Константинопол / Истанбул), Румъния (Констанца), Русия (Крим – Севастопол) и България (Варна). Френските туристи – 206 учени и индустриалци, пътуват на борда на парахода „Ил дьо Франс“. На 21 септември (4 октомври) 1909 г. параходът акостира на Варненското пристанище. В програмата на френските туристи са посещенията на двореца Евксиноград и двете природни забележителности – Дикилиташ (Побитите камъни) при с. Гебедже (дн. гр. Белослав) и карстовите извори при с. Река Девня (дн. кв. Река Девня на гр. Девня).

Кой е Луи Оливие?

Човек на науката, културата и бизнеса – така кратко (и точно) го описва Бернар Сейдокс в своята статия публикувана през май 2009 г. в бюлетина на историческото дружество в Елбьоф¹.

Луи Оливие (Louis Olivier) е роден на 29 юни 1854 г. в Елбьоф (на Сена), Северна Франция. Син е на фабрикант на текстил от Елбьоф. Завършва Сорбоната. Работи в няколко лаборатории като бактериолог и физиолог. От 1881 г. е доктор на науките.

През 1890 г. основава научното списание „Revue générale des Sciences pures et appliquées“ („Научен преглед“) - (списанието излиза до 1947 г.). Умира в Париж на 12 август 1910 г.²

От 1897 г. (до 1914 г.), по идея на историка Емил Буржоа, Луи Оливие организира екскурзии („обиколки на света“) (от Марсилия или Дюнкерк) с корабите „Сенегал“ (Senegal) (3 723 бруто тона, 2 400 к.с.) и „Ориноко“ (L'Orénoque) (3 816 бруто тона, 2 900 к.с.), зафрахтовани чрез конкурс, на Дружество(то) на военния транспорт – Марсилия (Compagnie des Messageries maritimes – Marseille), а от 1903 г. с парахода „Ил дьо Франс“ на Главно(то) дружество на военния парен транспорт – Марсилия (Société Générale des Transports Maritimes à Vapeur – Marseille).

Корабът „Ил дьо Франс“ е построен от фирмата Джон Елдър и Ко, Говън (Глазгоу), Шотландия (John Elder & Co. Ltd., Glasgow, Scotland) и е спуснат на вода на 1 май 1882 г. под името „Insulinde“ като товаро-пътнически параход за холандска компания за морски транспорт, базирана в Амстердам (Stoomvaart Maatschappij Nederland). Водоизместимост – 3 480 бруто тона (2 076 нето тона), дължина 104,17 м, ширина 11,84 м,

дълбочина на газене – 8,91 м, мощност на парната машина – 2 500 к. с. Две витла. Две мачти и един комин. Скорост 13 възела.

Преименуван е на „Burgemeester Den Tex”. През 1900 г. е преустроен на товарен кораб.

През 1903 г. купен от Главно(то) дружество на военния парен транспорт – Марсилия. Преименуван е на „Ил дьо Франс“ (Île de France). Капитан Мандин (Mandine).

Използван като крейсерска яхта. „Ил дьо Франс“ имал 123 кабини с 214 легла (42 – с едно легло, 71 – с две легла, 10 – с три легла).

Предаден за скрап на 8 юли 1914 г.

Отчетът за екскурзията до Турция, Румъния, Крим и България (14 септември – 11 октомври 1909 г.), написан от Луи Оливие, е публикуван в 24-ти брой на „Ревю женерал де сианс“ от 30 декември 1909 г.³ Той е останал неизвестен на българските изследователи на ранната история на културния туризъм в България⁴ (неизвестна е останала и публикацията за тази екскурзия на Фернан Робияр)⁵. Те се позовават на публикациите на вестник „Свободен глас“ (Варна)⁶ и на спомените на тогавашния варненски кмет Иван Церов, публикувани през 1935 г.⁷

За посещението си в България Луи Оливие е поканен с телеграма, изпратена до Севастопол, където е акостирал „Ил дьо Франс, от Иван Церов. Варна е подготвена за това посещение – информирани са търговците, интелигенцията и офицерството. Благодарение на ходатайството на Димитър Станчов – пълномощен министър в Париж, българското правителство, с министър-председател Александър Малинов, отпуска 10 000 лева за посрещане на гостите – специален влак от Варна до Гебедже и Река Девня, обяд и сувенири – българско изделие, както специално е отбелязъл в своите спомени Иван Церов. Издаден е и туристически пътеводител на Варна (Varna. Petit Guide – Souvenir offert aux memores de la croisière de la Revue générale des Sciences. 21 septembre – 4 octobre 1909), отпечатани са и илюстрирани картички.

Домакин на обяда в Река Девня (даден от името на българското правителство) е министърът на народното просвещение Никола Мушанов. Част от групата френски туристи е приета от царица Елеонора в двореца Евксиноград (с тази група е министърът на вътрешните работи и народното здраве Михаил Такев и българският пълномощен министър в Париж Димитър Станчов).

Проливният дъжд, който вали почти през целия ден, проваля част от програмата по посрещането на гостите. Вечерта те са изпратени под звуците на „Марсилезата“ и „Шуми Марица“ (изпълнени от оркестъра на Осми пехотен Приморски полк).

Това посещение във Варна, Гебедже и Река Девня на френските туристи – математици, химици, биолози, лекари, историци, юристи, инженери,

индустриалци – част от елита на френската нация, се смята за начало на културния туризъм в България (или по-точно се смяташе!).

По време на деветата екскурзията, организирана от „Ревю женерал де сианс“, до Крим и Кавказ (26 август – 28 септември 1899 г.) на 4 септември (1899 г.) параходът „Сенегал“ спира във Варненския залив и френските туристи слизат във Варна за няколко часа.

„Напускайки Константинопол, ние се отправихме към Босфора, едно от чудесата на страната; след това щеше да започне плаването из Черно море. Нашето първо спиране щеше да бъде във Варна. В тази точка от българската земя, рядко посещавана откакто турците свързаха Константинопол с железопътната мрежа на Европа, трябва да се видят не само града и пристанището: заобикалящата природа, селяните, които са запазили живописните си носии и въпреки турското робство, безкрайния си стремеж за независимост, трябва също да бъдат видени“⁸.

В програмата на екскурзията, издадена от „Ревю женерал де сианс“, пише: „Варна, понеделник 4-ти септември – пристигане към 6 часа сутринта във Варна, на морския бряг на България, където слизат френските армии през 1854 г. Посещение в селото: малката българска къща и народната носия. Тръгване в 11 часа сутринта“⁹.

Представянето на екскурзията до Крим и Кавказ (и рекламната дипляна), публикувани в бр. 10 от 30 май 1899 г. на „Ревю женерал де сианс“ са останали неизвестни на българските изследователи. Тези (нови) данни отправят началото на културния туризъм във Варна към 1899 г. През септември 2009 г. отбелязахме 100 години от началото на културният туризъм във Варна и региона. Тези чествания трябва да бъдат корегирани с 10 години – и за начало на културният туризъм във Варна да бъде отбелязана годината 1899.

Анастас АНГЕЛОВ

Музей на мозайките – Девня

Бележки:

¹ Seydoux, Bernard. Louis Olivier (1854-1910), homme de science, de culture et d'entreprise. // Bulletin de la Société d'Histoire d'Elbeuf, No 51, mai 2009.

² Dr. Louis Olivier. // Nature. International Weekly Journal of Science. 1 September 1910, Vol. 84, Issue 2131; Moureu, Charles. Louis Olivier (1854-1910). // La Revue scientifique (Revue Rose), 48 Année, No 20, 2 Sem., 12 novembre 1910.

³ Olivier, Louis. La récente croisière de la Revue générale des Sciences en Turquie, Roumanie, Crimée et Bulgarie (septembre-octobre 1909). // Revue générale des Sciences pures et appliquées, No 24, 30 décembre, 1909, p. 999-1000 (985-1001).

Част от отчета на Луи Оливие (за посещенията на френските туристи в България – Варна, Гебедже и Река Девня) е публикуван (в превод на български) – вж: Анастас Ангелов. Луи Оливие за първите френски туристи във Варна, Гебедже и Река Девня. В:

Културният туризъм – бъдещето на България. (Черноморски туристически форум, Варна, 2010), Издателство Славена, Варна, 2010, с. 194–201.

⁴ Георги Смиленов. Френски пътешественици омаяни от Варна. // Морски свят, 10, 2004; Борис Калинков. Туризмът във Варна и региона. Варна, „Фил“ ООД, 2006, с. 79.

⁵ Fernand Robillard, Croisière en Grèce, Turquie, Roumanie & Crimée (Septembre 1909): Conférence faite a la Société Normande de Géographie. Rouen: Cagniard, 1911.

⁶ Свободен глас, г. V, бр. 35, 20 септември 1909.

⁷ Церовъ, Ив. П. Спомени и бележки на Ив. П. Церовъ. Продължение отъ книга I, издадена въ 1921 г. Варна: Печатница „Войников“, 1935, с. 80–81.

⁸ Voyages d'étude de la revue. Croisière en Crimée et au Caucase avec le concours de la Compagnie des Messageries maritimes (26 août – 28 septembre 1899) // Revue générale des Sciences pures et appliquées, No 10, 30 Mai 1899, p. 374.

⁹ Програмата за екскурзията от 1899 г. до Крим и Кавказ (и снимката на Луи Оливие) ми бяха предоставени от д-р Вероника Дела Дора (Dr Veronica della Dora – Senior Lecturer in Geographies of Knowledge School of Geographical Sciences University of Bristol (UK) на която благодаря сърдечно.